

Obraz na szkle Heleny Roj-Ciaptakowej „Cepowiny” z prywatnych zbiorów Rodziny Gromadów i Kedroniów.

MUZEUM TATRZAŃSKIE W ZAKOPANEM posiada cenną kolekcję malarstwa na szkle odzwierciedlającą dzieje tej dziedziny plastyki na Podhalu. Składa się ona z obrazów pochodzących z wieku XIX, z okresu międzywojennego oraz obrazów wykonanych po drugiej wojnie światowej przez twórców odwołujących się w formie i ikonografii do 19-wiecznego malarstwa na szkle, jak i tych, którzy w swych artystycznych poszukiwaniach daleko odeszli od ludowych wzorów.

Więcej na str. 4. Polecamy artykuł Szymona Bafii „Muzeum Tatrzańskie działa 130 lat”.

TATRZAŃSKI ORZEŁ/THE TATRA EAGLE

Issued by the Tatra Eagle Press

Co-Editors: Janina Gromada Kedroń, Dr. Thaddeus V. Gromada

Technical Editor: Henry P. Kedron

Computer Consultant: Mariusz Bargielski

Contributing Editors: Maria Pudysz-Kania

(Kraków); Dr. Anna Gąsienica-Byrcyn (Chicago)

Representative of "The Tatra Eagle" in Podhale:

Łukasz Gromada (gromadal@poczta.onet.pl)

All correspondence to: J. Kedron, 31-Madison

Avenue, Hasbrouck Heights, NJ 07604 Tel:

(201)288-3815

jkedron@gmail.com, thadgromada@gmail.com

Annual subscription rate: \$20; Foreign: \$25

ISSN 0039-9914

© 2017 copyright by The Tatra Eagle Press

HONOROWY PATRONAT

Connecticut: DRS. ALICJA & JOHN HARBUT
France: STANISŁAW LASSAK-HELIOS
Illinois: CASIMIR CHLEBEK, JÓZEF CIKOWSKI, KLUB CZARNY DUNAJEK, JANINA GALICA, KOŁO LITERACKO-DRAMATYCZNE, ANDRZEJ & MARIA KRZEPTOWSKI, LEOPOLD & ZOFIA MICHNIAK, BOGDAN OGÓREK, DR. BRONISŁAW ORAWIEC, ANDRZEJ & MAŁGORZATA PITOŃ, MICHAEL & CAROLINE RAFACZ, STANISŁAW & BARBARA SARNA, JAN & ZOFIA ŚLODYCZKA-MAŚNIAK, STANISŁAW & HALINA URBANIAK, KOŁO 41 WRÓBLÓWKA
New Jersey: REV. CANON MACIEJ MELANIUK, MAŁGORZATA STOPKA, HENRY & KARINA WALENTOWICZ
New York: CHRISTOPHER JURKIEWICZ, STANISŁAW KOPEĆ, TADEUSZ PARZYGNAT
Pennsylvania: DR. WŁADYSŁAW BOBAK

PATRONAT

Arizona: Jan & Zofia Gacek
California: Kathy Gacek Lampman, Dr. Maja Trochimczyk
Florida: Stanisław Kulach
Illinois: Grażyna Baran, Marian & Helena Bryja, Anna Domalik, Anna Garbac, Józef Gil, Michał J. Jandura, Stanisław & Zofia Kulawiak, Stanisław & Danuta Leśnicki, Franciszek Łyszczarczyk, Józef Michniak, Josephine Sularski, Tymoteusz Sularski, Chester & Janina Tylka, Anna Ustupska-Chyc, Anna Zalińska, Andrzej & Gosia Zeglen, Helena Ziółkowska, Jan Żółtek
Michigan: Jan Konopka, Jan Konopka, Jr. Nevada: Frank C. Chase
New Jersey: Aneta Pieróg-Sudoł, Catherine Zon
New York: Drs. Barbara & Alan Lupack, Dr. Grażyna Kozaczka,
Pennsylvania: Dr. Jan Napoleon Saykiewicz

Dr. Thaddeus V. Gromada

TATRA COURIERS DURING WORLD WAR II

The 80th anniversary of the outbreak of World War II on September 1, 2019 will be commemorated with great fanfare in Warsaw, Poland. President Trump and representatives of the European Union as well as of NATO are expected to be present at the observances. It was the brutal German invasion of Poland accompanied with a "stab in the back" by Soviet Russia that precipitated one of the greatest calamities not only in Poland but in the rest of Europe and other parts of the world. Today, it is worth recalling not only the disasters, but the Polish nation's unceasing bravery in fighting a totalitarian evil, German Nazism until it was vanquished in 1945. Led by its Government-in-exile first based in Paris and later in 1940 in London, Poles fought valiantly on all fronts during World War II in their army, navy or air force organized in exile on foreign soil. They also fought inside occupied Poland where they organized a most effective underground movement with a potent Home Army. This movement relied heavily on a special force, the bravest of the brave, men and women, namely the couriers.

The exploits of Jan Karski, a legendary courier, are generally well known today. He has become a symbol of "Fighting Poland" and has received honors from many countries. As an emissary of the Polish underground state, he travelled from occupied Poland to Britain and America in 1943 to deliver astounding information about the Holocaust, the horrific mass extermination of Jews by German occupiers. Later in 1944 he published in the U.S. a best seller, *Courier from Poland: Story of the Secret State*. But there were other heroic couriers, many of whom were Tatra highlanders (górale). They were in the best position to keep the underground state and its home army in constant contact with the Polish government-in-exile and its Western allies. The most effective way to maintain this essential contact was through the Tatra mountains in the south in order to reach Budapest, where a Polish legation with a functioning Consulate existed thanks to a friendly Hungary. The Tatra couriers were for the most part excellent skiers and mountain guides were quite familiar with the High Tatra and its many trails. But it was a difficult and dangerous journey nevertheless to reach Budapest; first, one had to cross the border into Slovakia which at the time was a German satellite. Luckily most of the Slovak population was friendly and usually helpful. But danger lurked as German border guards and Gestapo could be encountered on the way. The journey usually took 2-3 days, at times it took only 24 hours. But some couriers never reached Budapest; many were arrested by Gestapo, tortured and sent to concentration camps, including Auschwitz.

The Polish Legation in Budapest was the location where the couriers delivered secret information and request for assistance. Many times, they were accompanied by emissaries from Warsaw on their way to the Polish government-in-exile for consultation. During the course of the war tens of thousands of persons were able to depart occupied Poland with the help of couriers. Many were eager to join the Polish armed forces in the West; other endangered individuals sought to escape arrest. Returning from Budapest, couriers brought back microfilmed documents with instructions etc., weapons, leaflets, lots of banknotes, Polish zlotys and American dollars to finance the various activities of the Underground state and its Home army. These missions started immediately when the September campaign was going on, and continued even after 1945 to deal with newly installed Communist regime.

The Tatra Highlander courier missions were coordinated by Professor Waław Felczak with the assistance of Wincenty Galica and others in Zakopane and also served as an emissaries of the Polish Government-in-exile. The exact number of couriers who served under his command is unknown. 37 names have been identified, among them five women. Many were famous skiers like Stanisław Marusarz who was arrested by the Germans, sent to the notorious prison Montelupich in Kraków from which he made a bravado escape. His sister Helena, also a skier, was executed in the fall of 1941, on a mountain trail returning from Budapest with a backpack full of banknotes. The Olympian skier Bronisław Czech was also captured by the German occupiers and sent to Auschwitz where he died in 1944. Another celebrated Tatra courier was Stanisław Frączyński from the village of Chochołów, very close to the Slovak border. In the beginning he transported badly-needed weapons, leaflets, important correspondence e.g. from Primate of Poland, Cardinal Hlond in Rome to Cardinal Adam Sapieha in Kraków. He also guided Polish officers dispatched to serve in occupied Poland. Unknown to him, he escorted in 1941 Marshal Edward Śmigły-Rydz, the former Commander-in-chief of Polish Armed Forces, back to occupied Poland in Warsaw. He was told that the person was an eminent Professor. Unfortunately, Frączyński was arrested near his village, sent to Auschwitz, transferred to Buchenwald at the end of 1944 where he was liberated by Americans. Upon return to Poland he was arrested by the UB, the secret police of the Communist regime.

The "King of the Tatra Couriers" was Józef Krzeptowski from Zakopane. From September 1939 to 1944, he completed 58 missions to Budapest. To protect his family from possible retaliation for his activities, he moved his family to Hungary. It was commonly said that his round trip to Budapest was 100% reliable. The Germans were aware of his successful missions and offered a big reward for information leading to his capture. Fortunately he was never captured by the Germans. Ironically after the war, Krzeptowski was arrested by the NKVD in Communist Poland and sent to Siberia where he spent four years. Włodzimierz Wnuk, in his important book *Walka podziemna na szczytach* (The Underground Battle on the Peaks) (Warszawa: 1965) mentions several other fearless highlander couriers, namely Stanisław Kula, Feliks Klaper, Julian Zubek, Wincenty Galica and Jan Freisler. All the couriers whose names we know and those who are unknown, deserve our admiration, appreciation and profound respect for their intrepid fight for freedom. Their memory and legacy must be kept alive as a reminder that a great price was paid by brave men and women to regain and maintain freedom.

Syćkiego po krapce...jgk

HASBROUCK HEIGHTS, NJ

„Za zasługi dla kultury ludowej” JESTEŚMY Z WAS DUMNI

Świętując ten niecodzienny jubileusz, jakim jest 90-lecie powstania Związku Podhalan w Północnej Ameryce uważamy, że należałoby godnie uhonorować trzech wyjątkowo uzdolnionych członków Stowarzyszenia Polskich Twórców Ludowych przy ZPPA, którym przyznano w minionych latach Medale Nagrody im. Oskara Kolberga „za zasługi dla kultury ludowej”. Przypominamy, że Nagroda ta jest najważniejszym wyróżnieniem dla twórców, badaczy i popularyzatorów kultury ludowej organizowana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Tymi Laureatami Nagrody im. Oskara Kolberga - zamieszkującymi obecnie w okolicach Chicago - są: Andrzej Krzeptowski-Bohac, rodem z Zakopanego, (2008r.), Stanisław Kulawiak (2002r.), rodem z Odrowąża (2002r.) i Jan Słodyczka-Maśniak, (2002r.), rodem z Dzanisza. W imieniu naszym oraz naszych czytelników serdecznie gratulujemy tym wspaniałym artystom i dziękujemy im za wzbogacenie naszą kulturę i kulturę amerykańską. A teraz słów kilka o ich działalności:

ANDRZEJ KRZĘPTOWSKI-BOHAC, utalentowany muzyk, multiinstrumentalista, wirtuoz gry na instrumentach pasterskich i znawca instrumentarium, muzyk podhalański. Szczególną dziedziną Andrzeja Krzeptowskiego-Bohaca jest upowszechnianie i popularyzacja kultury góralskiej w Polsce jak i w środowiskach podhalańskich i międzypokoleniowy przekaz regionalnej tradycji zarówno w kręgach kultury góralskiej w Polsce jak i w środowiskach podhalańskich w Stanach Zjednoczonych. W 1969r. założył zespół „Młodzi Mistrzowie Sztuki Podhalańskiej”. Opracował jego repertuar sceniczny, czterdzieści przedstawień, widowisk muzycznych prezentowanych w Polsce oraz w Ameryce Północnej (występy głównie w chicagowskich kościołach, na uniwersytetach, podczas uroczystości polonijnych).

STANISŁAW KULAWIAK, odlewnik, ludwisarz. Stanisław Kulawiak jest kontynuatorem rodzinnej tradycji rzemieślniczej i artystycznej. Swoje pierwsze prace wykonywał w dzieciństwie pod okiem ojca. Jest twórcą pracowitym i starannym, jego prace (moździerz, kielichy, dzwonki, janczary, świeczniki, orły zdobiące sztandary polskie i amerykańskie, spinki góralskie, klamry do pasów) wyróżniają się znakomitą wykonaniem i walorami estetycznymi.

JAN SŁODYCZKA-MAŚNIAK, budowniczy. Przez wiele lat w Polsce pracował w budownictwie na odpowiedzialnych stanowiskach wymagających fachowości i doświadczenia. Jest wykwalifikowanym specjalistą w zakresie podhalańskiego budownictwa ludowego. Osiedlwszy się w Stanach Zjednoczonych wykorzystał swoją wiedzę i doświadczenie w dziedzinie architektury podhalańskiej, jako pierwszy wśród polonii zrealizował budowę obiektów mieszkalnych w tym stylu (dom letniskowy dla swojej rodziny). Był jednym z budowniczych Domu Podhalan w Chicago. Jest autorem wielu stylowych kapliczek oraz ołtarz w stylu zakopiańskim w Merrville (Indiana) w kościele Matki Boskiej Częstochowskiej. Wykonuje i eksponuje szopki bożonarodzeniowe podziwiane przez społeczność amerykańską.

BUKOWINA TATRZAŃSKA-NOWY SĄCZ

Od kilku lat powstaje „Ilustrowany leksykon gwary i kultury podhalańskiej”. Dzieło opracowuje prof. Józef Kaś, językoznawca z Uniwersytetu Jagiellońskiego i profesor zwyczajny PWSZ w Nowym Targu. Prof. Józef Kaś powiedział przy okazji wydania pierwszego tomu, że leksykon będzie pierwszą tak obszerną monografią słownikową jednego regionu. Dotychczas ukazało się dziewięć tomów (Od A-Sce). Seria będzie się składać z 12 tomów. Zbiór będzie liczyć ok. 50 tys. haseł i ok. 3 tys. zdjęć. Czytelnik będzie mógł się zaznajomić nie tylko z pojęciami gwarowymi, ale też pozna podhalańskie zwyczaje, stare porzekadła, zagadki, a nawet senniki.

Według aktualnych informacji na ten temat, która przedstawiła w „Tygodniku Podhalańskim” (25/2019) Anna Mlekodaj, prof. nadzwyczajny Instytutu Nauk Humanistycznych i turystyki PPWSZ w Nowym Targu zaznaczyła, że „to niezwykle dzieło zwróciło się na siebie uwagę całego świata słowiańskiej diaktologii. Znane jest na wszystkich uniwersytetach oraz we wszystkich znaczących ośrodkach naukowych zajmujących się etnolingwistyką. Przedstawicielka Inst. Sławistyki Rosyjskiej Akademii Nauk, pani prof. Swietlana Tolstojowa w skreślonej przez siebie recenzji podniosła Leksykon do rangi wzoru, według którego powinno się postępować w zakresie współczesnej gwarowej leksykografii. Polskie środowisko jest jednomyślnie w wysokiej ocenie dzieła prof. J. Kaśa, zarówno jako autora „Słownika gwary orawskiej”, jak i powstającego monumentalnego Leksykonu.

„Wydaje się jednak”, pisze dalej prof. Mlekodaj, „że jedni tylko Podhalanie – pierwsi beneficjenci tej ogromnej pracy – nie do końca uświadamiają sobie wagę i znaczenie Leksykonu.” Kilka promocji na Podhalu nie zgromadziły tłumów. Zasiadający kulturą i oświatą w podhalańskich gminach i miastach na ogół nie ustawiają się w kolejce po kolejne tomy dla swoich szkół i ośrodków kultury.

To wielka szkoda, że nie potrafimy docenić osiągnięć naszych naukowców.

Muzeum Tatrzańskie działa od 130 lat

Otwarcie 130 lat temu Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem zawdzięczamy pasjonatom, głównie z Warszawy, którzy swoją determinacją zapoczątkowali niezwykle zbiory. **Maria Skłodowska-Curie przekazała na rzecz utworzenia tej placówki część swojej nagrody Nobla** – mówi PAP dyrektorka Muzeum **Anna Wende-Surmiak**.

Z okazji 130-lecia działalności Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego powstał film Bartka Solika pt. „Kulturę mamy w **naturze**”, którego prezentacja w Zakopanem zainaugurowała jubileuszowy rok.

Film pokazuje Muzeum Tatrzańskie widziane oczami trojga pracowników: etnografki Anny Kozak, architektki Ewy Romaniak oraz Rafała Jabłońskiego-Zelka sprawującego pieczę nad archiwum fotograficznym. Obraz prezentuje również sceny z dawnego Zakopanego zatrzymane w fotografii z końca XIX wieku.

Jak przypomniała dyrektorka Muzeum Tatrzańskiego, idea założenia tej placówki zrodziła się w roku 1888 w gronie przyjaciół warszawskiego lekarza, uczonego, społecznika, wielkiego miłośnika Tatr i góralszczyzny Tytusa Chałubińskiego, uważanego za odkrywcę leczniczych wartości tatrzańskiego klimatu, „odkrywcę Zakopanego”.

Przyjaciele doktora Chałubińskiego chcieli oddać hołd jego zasługom a także pragnęli udokumentować kulturę góralską, którą wszyscy byli zachwyceni. „Myszę, że jest to zdumiewające, że w ówczesnej wsi, jaką w końcu XIX wieku było Zakopane, tak wielu znamienitych ludzi zechciało założyć muzeum” – mówiła Wende-Surmiak.

Pierwszą siedzibą Muzeum Tatrzańskiego były dwie izby w góralskiej chałupie Jana Krzeptowskiego przy Krupówkach. Dopiero w latach dwudziestych XX wieku otwarto siedzibę, która dziś stanowi gmach główny muzeum przy Krupówkach.

„Ludzie, którzy tworzyli Towarzystwo Muzeum Tatrzańskiego gromadzące fundusze na powstanie placówki, to w większości byli warszawiacy, a ta relacja okazała się bardzo szczęśliwą” – mówił historyk z Muzeum Tatrzańskiego Wojciech Szatkowski, który przypominał, że ważną postacią tworzącą zakopiańskie muzeum był także warszawski przemysławiec Adolf Scholtze.

Ważną rolę przy powstaniu placówki odegrali także etnograf Bronisław Piłsudski oraz twórca stylu zakopiańskiego Stanisław Witkiewicz. Projekt powstania Muzeum Tatrzańskiego wsparła finansowo Maria Skłodowska-Curie przekazując w 1911r. część swojej nagrody Nobla. Również siostra noblistki wraz ze swoim mężem Bronisława i Kazimierz Dłuscy zabiegali o utworzenie placówki. Działaczem Towarzystwa Muzeum Tatrzańskiego był także **hrabia Władysław Zamoyski, który wsparł finansowo ideę powstania muzeum.**

Najstarsze zbiory Muzeum Tatrzańskiego to część botaniczna, geologiczna, zoologiczna oraz etnograficzna, które zostały zgromadzone dzięki darowiznom, a także kupna. Zbiory etnograficzne gromadzili dla Muzeum Tatrzańskiego w końcu XIX wieku Róża z Potockich hr. Raczyńska, Maria i Bronisław Dembowsy oraz Zygmunt Gnatowski. W roku 1922 Muzeum weszło w posiadanie największej kolekcji etnograficznej liczącej blisko 400 okazów, którą ofiarowała Maria Dembowska.

W roku 1920 prezesem Towarzystwa Muzeum Tatrzańskiego został **Juliusz Zborowski – językoznawca, profesor nowotarskiego gimnazjum, znawca kultury ludowej Podhala.** W rok później objął on stanowisko kierownika Muzeum, a zarazem kustosa działu etnograficznego i kierował placówką do 1965r. Zborowski przyczynił się do rozwoju placówki, otwarcia nowych działów

i powiększania zbiorów biblioteki. Jego staraniem utworzono m.in. filię muzeum w zakopiańskim domu pisarza Kornela Makuszyńskiego.

Muzeum Tatrzańskie na przestrzeni 130 lat, z początkowych dwóch izb, przekształciło się w bardzo dużą placówkę, które zarządza jedenastoma oddziałami w różnych częściach Podhala. Muzeum Tatrzańskie jest jednym z dwóch najstarszych muzeów regionalnych w Polsce.

„Przez to, że Muzeum Tatrzańskie tworzyli ludzie z całej Polski będącej wówczas pod zaborami, myślę, że śmiało można o nim powiedzieć, że ma zasięg krajowy, a wystawy, które organizujemy sięgają nawet poza granice Polski” – zakończyła dyrektor Muzeum Tatrzańskiego.

Muzeum Tatrzańskie ma obecnie osiem filii i trzy galerie sztuki. Jest placówką wielodziałową, posiada bogate zbiory etnograficzne i przyrodnicze. Zbiory dzieł sztuki Muzeum Tatrzańskiego liczą około 5 tys. pozycji. Wśród nich znajdują się m.in. prace Witkacego, Leona Wyczółkowskiego, Marka Żuławskiego czy Władysława Hasióra.

Szymon Bafia (PAP)

Juliusz Zborowski uhonorowany

W dawnym numerze naszego pisma (Vol. 15, No. 6) ukazało się sprawozdanie Włodzimierza Wnuka z podwójnego jubileuszu Juliusza Zborowskiego. Oto kilka fragmentów:

W dniu 29 lipca 1962r. odbyły się w Zakopanem uroczystości z okazji podwójnego jubileuszu człowieka, który dobrze zasłużył się dla Podhala i góralszczyzny i który stał się postacią niezwykle popularną wśród Podhalan i wszystkich miłośników podtatrzańskiego regionu. W roku bieżącym Juliusz Zborowski obchodzi 40-lecie swojej pracy na stanowisku dyrektora Muzeum Tatrzańskiego i 50-lecie pracy naukowej związanej z regionem podhalańskim.

(...) W uznaniu tych zasług Rada Państwa przyznała w 1957r. Juliuszowi Zborowskiemu Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski. Ale najcenniejszą nagrodą dla wiecznie młodego i aktywnego dyrektora Muzeum Tatrzańskiego – jest i pozostanie wdzięczność wszystkich Podhalan i miłośników Podhala.

Jej pięknym wyrazem była uroczystość jubileuszowa, która odbyła się w Domu Turysty w Zakopanem przy udziale przedstawicieli władz, świata nauki i literatury, góralszczyzny zebranej z całego Podhala o osobach najwybitniejszych działaczy i pisarzy podhalańskich. Na uroczystości tej, której przewodniczył dr Jerzy Młodziejowski z Poznania – znany kompozytor i miłośnik Podhala – przemawiali na cześć Jubilata m.in. prof. Walery Goetel, Adam Pach, dr Zofia Paryska.

Z ogromnym wzruszeniem i z gorącymi oklaskami przyjęli zebrani przemówienie przedstawicielki Związku Podhalan w Ameryce i redaktorki „Tatrzańskiego Orła”, Janiny Kedroń, która w imieniu Podhalan z za oceanu złożyła dyr. Zborowskiemu serdeczne życzenia. Mimo że red. Kedroń urodziła się w Ameryce i do Polski przybyła po raz pierwszy w życiu, przemawiała w pięknej polszczyźnie. Co więcej, w casie akademii p. Kedroń zagrała na skrzypcach w kapeli góralskiej Obrochty i Braci Maśniaków, co cała sala przyjęła owacyjnie. Dyr. Zborowski w swoim przemówieniu specjalnie serdecznie podziękował przedstawicielce Podhalan z Ameryki.

Z teki archiwalnej...

Ks. Prof. Józef Tischner

U MARIANA GROMADY

“Byli chłopcy, byli...”

Ks. prof. Józef Tischner napisał o nim: „Marian Gromada w legendzie Tatr malując chwile, przemijanie i przygody ludzkiego losu na ziemi jest kimś szczególnym ze względu na świadectwo, jakie daje swoją twórczością. Jest w tej twórczości coś z niesłychanej prostoty, a także z wielkiej metafizyki”.

Przedmowa do katalogu wystawy Mariana Gromady

Portret ks. prof. Józefa Tischnera autorstwa Mariana Gromady

Dzieła sztuki w gospodarskiej scenarii

Kilkadziesiąt metrów od ruchliwej szosy, po której z hukiem pędzą samochody, w przestrzeni zamkniętej ścianą domu szopy, stajni i wysokiego płotu, wśród gdakających kur i poszczekujących psów, spotkałem po raz pierwszy **dzieła Mariana Gromady z Ostrowska**. Jedno z nich stało oparte o gospodarski traktor, inne o wrota stodoły, ścianę stajni i płot a jeszcze inne tuliły się gdzieś w kącie, wśród sprzętów potrzebnych rolnikowi. W pewnym momencie artysta wyszedł na szopę i przez otwór służący do wrzucania siana, spuścił w dół przejmujące, poszarpane płótno, przedstawiające ciało ludzkie, wyciągane z wody. W pierwszej chwili odczułem to wszystko jako zgrzyt: dzieła sztuki w gospodarskiej scenarii. Ale potem wszystko zaczęło się zmieniać. Dzieła wpłynęły na scenę i przemieniły ją. Nadały gospodarstwu brata artysty jakby nowy sens.

Kiedy kilka dni po wizycie zobaczyłem gdzieś na drodze czerwony traktor, podobny do tamtego, natychmiast przyszło skojarzenie; o taki sam traktor stał oparty u Mariana Gromady obraz pt. **„Byli chłopcy, byli...”**. Na tym właśnie polega siła sztuki, że zmienia kierunek naszych skojarzeń. Żadne otoczenie nie odbiera jej wartości, natomiast ona potrafi nadać nową wartość każdemu otoczeniu.

Obraz człowieka...

Przebiegam w wyobraźni raz jeszcze widziane dzieła. Każde z nich jest właściwie syntetycznym obrazem całego naszego świata. Cały świat przyczynia się do tego, że staje przed nami taki a nie inny obraz. Oto zadanie: czytać z tych dzieł zagadkę naszego świata. Mam takie wrażenie, jakby Marian Gromada tworzył właściwie wciąż jeden i ten sam obraz. Jest to obraz człowieka, człowieka tu i teraz, ciebie, mnie. Człowiek ten jest opanowany jakimś fatum, które każe mu wciąż gdzieś wędrować. Niech wszyscy myślą, że wędruje. Ale tak naprawdę człowiek kręci się w kółko. Ludzie w poczekalniach... Poczekalnie kolejowe, autobusowe, lekarskie... Wszystkie jednakie... Ludzie w pudłach... Ludzie z dna rzek... Ludzie rzućeni na ścianę, jak chłapnięta płama... Kobiety odliczające swój czas... Co ich pokonało? Zmęczenie? Czy dom się im rozsypał? Czy ulotnił cel? My to, czy nie my?

Grają choć ich nie słychać

Obraz **„Byli chłopcy, byli...”** - a właściwie kilka obrazów, ale jeden szczególnie - to zupełnie inna sprawa. **Górale z muzyką**. To postacie ze snu. Grają, choć ich nie słychać, bo właśnie drogą przejeżdża kolejna ciężarówka. Oni idą ku nam, jakby się wznosili ku szczytowi, nadchodzą nas. Ten śpiew dawno minął, ale pozostała po nim inna przestrzeń i inną wolność. To nie są ludzie z poczekalni! Chłopcy z obrazu są ponad labiryntem. I choć nie mają już praw obywatelskich w rzeczywistym świecie, to mają prawa w naszych snach.

Oto ból człowieka

To jedno jedyne dzieło, które tworzy Marian Gromada, opowiada o naszym bólu. Opowiada o bólu grzeszników i świętych - bólu pożądań i niespełnionych tęsknot, o bólu męczenników. Czy z tego bólu będzie jakieś odkupienie, jakieś oczyszczenie z win? Czy w tym bólu jest jakiś sens? Ale pamiętajmy: sens to jest wytwór wielowarstwowy. Nadajemy bólowi sens już wtedy, gdy go tylko pokazujemy, mówiąc: oto ból człowieka. Marian Gromada pokazuje a pokazując, nadaje sens. Takie jest powołanie artysty. Odkupienie nie przychodzi od artysty, lecz od Boga.

Opuszczając dom, w którym mieszka podhalański artysta Marian Gromada, zabrałem ze sobą jeden okruszek wiedzy więcej o człowieku. Wielkie dzięki za zaproszenie.

Jeden z obrazów z cyklu „Byli chłopcy, byli...”

Tak bardzo zmienił się nasz świat...

Życie dzieci wiejskich na Podhalu

W literaturze dotyczącej Podhala brakuje opisów związanych z dzieciństwem, jakże odmiennym od tego, którego doświadczają dzieci współczesne. Z tego powodu postanowiliśmy zgłębić ten temat trochę szerzej, korzystając z dostępnych nam źródeł.

„MŁODZIEŻ GÓR MOJEMI OCZYMA”

Po II Wojnie, w latach 50.XXw., *Andrzej Skupień-Florek* pisał liczne artykuły, opowiadania, gawędy i wiersze, które później znalazły się w wielu wydawnictwach tak w Polsce jak i m.in. w „Tatrzańskim Orle”. W 1970r. napisał artykuł, którego temat nas tu interesuje pt. „Młodzież Gór moimi oczyma”.

Fragmenty artykułu:

„Widzę ogromne”rozwarcie nożyc” w tym co było w tamtych dwudziestoleciach, a obecnie w dwudziestopięcioleciu. Młodzież tamtych czasów nie miała nic prócz mieszkania w dymnej izbie, obowiązku pasienia bydła i owiec, lichej strawy składającej się z owsianych placków i ziemniaków, które nie zawsze spożywało się okraszone czy nawet z mlekiem, gdyż często go nie było, czy też znowu obowiązywał post – post nawet od mleka. Chleb, prawdziwy chleb biały jadło się dwa razy w roku, raz na Godnie Święta i drugi na Wielkanoc, chyba że ojcowie pojechali do miasta na jarmark i kupili chleb. Chleb był tylko w mieście i tam to można było kupić, o ile było za co i jeśli chcieli go kupić dzieciom. Ubranie, jak i bieliznę stanowiły zazwyczaj płótnianki ze lnu z tą różnicą, że koszule były szyte z płótna cieniutkiego, a resztę, jak kałesony i marynarka z grubszego zwanego zgrzebnym płótnem. Spodnie, prawdziwe sukienne otrzymywało się jak się już było dużym parobczakiem, tak dużym, że nie zachodziła obawa, że się mogą stać ciasne przed całkowitym ich zużyciem. Obuwie dla młodzieży było prócz zimy unikatem, chodziło się jak się to mówiło w „kierpcach z ojcowskiej skóry” tzn. boso.

Szkół było bardzo mało, przeważnie były to chłopskie, ciasne izby poddziejawione. A kiedy się już chodziło do tej szkoły, to nauka kończyła się na klasie trzeciej, a jak się już odbyło spowiedź i przyjęto pierwszą komunię św. to się już było dostatecznie wykształconym. Zaś w takich szkołach jako pomoc naukowa, służyły tablica i liczydło, a także mała tabliczka i rysik noszone przez ucznia, a książka „Elementarz i rachunki” w pierwszej klasie oraz w drugiej i trzeciej „Książka do czytania dla szkół ludowych”.

Najbiedniejsi rodzice dawali swoje dzieci – tak jak, i mnie – na służbę do tych bogatych gazdów, a było ich trochę więcej jak obecnie, bo gospodarstwa nie były tak rozdrobnione. Służyło się najpierw za pasterza, potem jak się już miało więcej lat i było się mocniejszym, to się służyło za pachołka. Jako wynagrodzenie za całoroczną służbę u bogacza pasterze otrzymywali po dwie, a pachołcy po trzy pary bielizny, kabat i porcięta płóciennie, oraz obuwie. Niekiedy dało się wytargować kapelusik – o ile służący był śwarny i na wszystko posłuszny. Rezultat dla każdego służącego był taki, że wszystko to, co się u gazdy przez rok zasłużyło, to i u niego się zużyło. Zostawała tylko ta korzyść, że się wyżywiło, no i porządnie napracowało. Dla domu, dla rodziców oddających chłopca czy dziewczynkę na służbę, było niemałą ulgą, gdyż tym sposobem ubyłoby gąb do jedzenia.”

Andrzej Skupień-Florek, *Stołowe*, w lipcu 1970r.

”O DZIECIACH I DZIECIŃSTWIE W DAWNEJ KULTURZE REGIONU”

Notatki z wykładu *dr Doroty Majerczyk* wygłoszonym w Muzeum Regionalnym im. Władysława Orkana w Rabce-Zdroju w 2014r. *Dr Majerczyk, badaczka kultury, etnograf ukończyła studia etnologiczne na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Wieloletnia kierowniczka rabczańskich zespołów regionalnych. Związana ze Stow. Miłośników Kultury Ludowej w Chabówce.*

Beztroskie dzieciństwo trwało na wsi bardzo krótko. Dziecko od najwcześniejszego okresu życia zdrażane było dla pracy. Już na pięcioletnie dzieci nakładano poważne stałe obowiązki: nosiły drewno opałowe, przeganiały kury. Gdy dziecko podrasłało, rozszerzał się zakres jego obowiązków zarówno w domu jak i w gospodarstwie. Starsze dzieci opiekowały się młodszym rodzeństwem, pasły i oporządzały bydło. W okresie prac polowych pomagały przy sianokosach i zniwach, jesienią zaś przy kopaniu ziemniaków.

W XIX wieku na ogół nie sprawiano dzieciom butów za wyjątkiem terenów górskich, gdzie nosiły kierpce. Na przełomie XIX i XX wieku chłopcy otrzymali porteczki z płótna domowej roboty. Ściągano je w pasie grubym sznurkiem zaopatrzonym w szereg węzłów i pętłek na drugim końcu, co pozwalało zaciskać lub popuszczać sznurek. Koszulę noszono na wierzch, aby zakryć rozporek. Płóciennie porteczki góralskie miały u dołu nogawek wysnute końce nici, zabezpieczone mereżką (cyrką). Zimą chłopcy nosili sukienne portki i serdaki lub kożuszki zazwyczaj po starszym rodzeństwie. W okresie międzywojennym odzież upodobiło się do miejskiej. Dzieci od lat dwóch do czterech ubierano bez względu na płeć jedynie w płócienną, lnianą lub konopną koszulkę. Dziewczynki nosiły proste lniane sukieneczki lub spódniczki z bluzeczkami tzw. Jadwiškami. Zazwyczaj chodziły boso, zimą w kierpcach i plecionych z wełny pończochach. Młodsze dziewczęta zaplatały dwa warkocze, starsze jeden. Spośród materiałów nietrwałych używanych przez dziewczynki, najłatwiej dostępne były świeże kwiatki, owoce (np. kaliny, jarzębiny do robienia naszyjników) i sił z którego plotły drobne zabaweczki.

Dzieci wciągnięte w kariat prac domowych i gospodarskich nie miały wiele czasu na odpoczynek. Same starały się organizować wolny czas. W dni powszednie najczęściej możliwości miały na wspólnym pastwisku, gdzie spotykały się z rówieśnikami. W dni świąteczne przed domem, ulicy lub na pobliskich łąkach gry i zabawy towarzyszyły im zawsze i wszędzie. Młodsze dzieci bawiły się zwykle w „Kołomyńskie”, „Ulijanke”, „Ciuciubabkę” itp. Dziewczynki bawiły się bardzo często w sklep, dom. Chłopcy zaś w wojsko, policjantów i złodziei. Jednym z ulubionych zajęć dzieci było relacjonowanie przerażających opowieści o strachach, duchach, mamonach i zmorach.

Nuda była niekiedy nauczycielką złą: dzieci dręczyły dla zabawy żaby, młode ptaki czy inne zwierzęta. Jeśli pastwisko było w pobliżu karczmy podpatrywały jak starsi tańczą, słuchały muzyki ale były świadkami awantu i bójek. Dzieci samotnie pasące bydło próbowały sobie znaleźć dodatkowe zajęcia. Dziewczynki zbierały kwiaty i robiły z nich wianki, z sitowia wpłatały koszyczki, z przyniesionych z domu gałąnków i słomy sporządzały lalki, zwierzątka lub ptaszki. Często rozrywką było śpiewanie piosenek. Chłopcy lubili grać na wykonanych przez siebie fujarkach, gwizdkach lub prymitywnych skrzypcach.

Dorota Majerczyk

W MOJEJ PAMIĘCI: DZIECIŃSTWO NA PODHALU W OKRESIE POWOJENNYM

*Dzieci moje, dzieci, drobnieście jak śmieci,
kiedy podrośnięcie, robić pomociecie*

W swoich wspomnieniach zawartych w książce „*Jo haw w Hamaryce*” (wyd. w 2018r.) **Jan Żółtek**, góral z Klikuszowej mieszkający obecnie w okolicy Chicago, przypomina m.in. swoje trudne, ubogie i pracowite dzieciństwo w okresie II połowie XXw.

Fragmenty artykułu:

Krowy wypasały najczęściej podrosłe dzieci, prowadząc je na łańcuchach po dwie, a zdarzało się, że i po trzy naraz. Była to nie lada sztuka, aby nie zrobić szkody sąsiadowi. Każda krowa wołała koniczyne czy owies z *gazdowskiego zogona* od jałowej trawy na miedzy. Trzeba się było z nimi dość naszarpać, aby nie weszły w szkodę, bo rodzice psioczyli, a i karcili, jeśli przewina była znacniejsza. Najczęściej pasaliśmy po południu. Po szkole, ale zdarzało się, że i wcześniej rano budzono nas, *coby popaść krowy*, choć wtedy najsmaczniej się spało. Po śniadaniu biegliśmy szybko do szkoły. Na naukę pozostawał nam wieczór. W moich czasach lekcje odrabialiśmy jeszcze przy lampie naftowej, przynajmniej przez pierwszych kilka lat.

Dobrze, kie dobrze. Kiedy była piękna słoneczna pogoda, to cieszyło pasać, chociaż i wtedy trzeba się było dość naszarpać. W upalne dni, kiedy baki im dokuczały, krowy wrywały się i *gziły*. Wtedy co chwilę spoglądało się w niebo, *cy słonecko jesse wysoko*. Nie lepiej było, gdy nadeszła niespodziewana burza albo *zapsociło*. Nie mając odpowiedniego okrycia, przemoknięci i zmarznięci, często boso, z utęsknieniem wyglądaliśmy wieczora. Krowy trzeba było dobrze napaść. Czasami rodzice żartem sprawdzali, czy krowy mają twarde rogi. To oczywiste, że bardzo im zależało na dobrej kondycji zwierząt, z

których żyli. Utrzymywali się przecież z mleka, masła, serów, które można było sprzedać.

W wakacje w wolnych chwilach szliśmy do lasu na borówki, albo na grzyby, bo wszyscy wiedzieli, że *świynty Pieter grzyby sadzi*. W tamtych czasach było ich mnóstwo. Najczęściej zbieraliśmy je na własny użytek, na *wilijom* na zupę i do kapusty, a kto miał więcej czasu, także na sprzedaż.

Z jesiennym wypasem łączyło wiele ciekawych przygód. Przytoczę tylko jedną. Pewnego razu pasąc owce swoje i sąsiada, zapuściłem się z nimi do sąsiedniej miejscowości, na Niwę. Nagle ku moim owcom przyleciał ogromny niwiański baran i zaczął się bóść z o wiele mniejszym baranem mojego sąsiada. Zanim dobiegłem, mój baran na śmierć zabódtł tamtego. Obawiając się konsekwencji, szybko popędziłem owce do domu, nikomu nic nie mówiąc. Na drugi dzień, a było to we czwartek, sąsiada spotkał na jarmarku w Mieście właściciel zabitego barana i zażądał odszkodowania. Sąsiad, znany kupiec koński i stary wyga, wykręcił się sianem, pytając poszkodowanego gazdy. - *Cyj baron piyrsy ku wtorymu przylecioł?* Tamten oczywiście zaświadczył, że jego. - *No to twoja szkoda* - stwierdził mój sąsiad ucinając dyskusję. Wieczorem zaś, gdy wrócił z *jarmaku* udawał, że mnie karci i robi mi wymówki, ale widziałem, że był w dobrym humorze i bardzo kontent ze swojego walecznego barana.

Gdzieś końcem września rozpoczynano wykopki ziemniaków. Jak sięgam pamięcią, kopano jeszcze tradycyjnie motykami, dlatego prace przeciągały się długo, do późnej jesieni. Bywało, że nawet kopano ziemniaki spod śniegu. W zimne dni palono ogniska, aby się od czasu do czasu ogrzać. Praca *kopoca* była ciężka i mozolna.

Przysłowie: *Po św. Michale, można paść i po powale* znaczyło, że można było paść wszędzie, nawet na cudzych polach. Taki był u nas wówczas zwyczaj. Najchętniej pędziliśmy nasze stada w pobliże lasu. Mieliśmy takie ulubione miejsca. Rozpalaliśmy ogniska i piekli *grule*, które można było znaleźć jeszcze na *gruliskak*. Zbieraliśmy też i piekli grzyby gołąbki. Ściągaliśmy też ze *smyreków* żywicę, którą przepalaliśmy i żuli, nazywając ją *bańkówkom*. Z powodzeniem zastępowała nam współczesną gumę do żucia, której wówczas nie było. Doglądaliśmy przy tym pilnie naszych stad, nie spuszczać ich z oczu, by się zwierzęta nie potraciły.

Na koniec wypada mi przynajmniej po krótko wspomnieć życie dzieci zimową porą. Co prawda z braku prac polowych czasu wolnego mieliśmy wówczas więcej, zwłaszcza na naukę i ewentualną zabawę, ale za to pomagaliśmy w obejściu. Do moich obowiązków z tamtych lat należało: przynieść wody ze studni, *nasrucac* siana i słomy, *wykidać* gnój ze stajni itp. Mimo to pozostawało jeszcze sporo wolnego. Warunki do zabawy na śniegu były doskonałe. Można było zjeżdżać na nartach, sankach i na czym kto miał. Najczęściej mieliśmy narty domowej roboty, gdyż na profesjonalne mało kogo było stać. Łyżwy pożyczaliśmy ze szkoły. Graliśmy w hokeja na małych, zamarzniętych rozlewiskach, używając kijków z olszyny, a funkcję krążka pełnił zwykły kamyk.

Było ciężko, ale wesoło i swojsko

Jan Żółtek

zebr. i przyg. Janina Gromada-Kedroń

*Chudobno mie mama miała, chudobno mie wychowała,
W nocy wstała, jeś mi dała, do rania mie kołysała.*

*Dzieci moje dzieci, drobnieście jak śmieci,
kiedy porośnięcie, robić pomociecie.*

Ks. Józef Tischner

Co to jest biyda?

Mnie sie widzi, ze nowiękso biyda z głupoty. Roz mnie ino w tej sprawie Wawrzek zaśtopowoł. Siedzieli my na polanie w cieniu z ks. Michałem Hellerem, bo to było lato i słonko zdrowo prazyło, i cytali jakómsi książke, juz nie bocym, jakim. I musieli my mieć miny niewyraźne, bo Wawrzek pedziół: „noglupsy tyn, co sie myślamy męcy”. Dobrze pedziół. No bo przecie Pon Bóg nie doł nóm rozumu po to, coby my sie męceli, ino po to, coby my mieli jakóm takóm ulge w męce. Męczyć sie przy kosyniu? – to hej. Męczyć sie przy grabieniu? – to hej. Przy ścinaniu drzewa? – to hej. Ale przy myśleniu? Ale sóm jest tacy, co ik myślenie męcy. I to nie jest w porządku.

Tak ze rod-byk w tym miejscu jakóm takóm różnice zaprowadzić. Myślenie jest dwojakie: takie, co przynosi ulge, i takie, co męcy. Takie myślenie co męcy, to naprowde nie jest myślenie. Ino tak udaje.

Jak sie pokoząć, to sie pokoząć!

Godom Ci, Krzysiowa Babko, co sie tyz ludzie nie umęcom tym udawanym myśleniem! Byłek i jo kiesi w Amaryce. I spotykóm chłopą, niestarego jesce. Baba w kraju, dzieci w kraju – ón w Amaryce. A tęsknota go zre, jak zły pies. Nie powiym, posyło babie dulari i dziecióm tyz. Rod-by sie wrócić, ale – no nie! Mo w swoim wnuku jakisi taki próg, co go przeskoczyć ni moze. Co ón sie ukombinuje, co naśpekuluje! Nocami mu sie śni, jako to bedzie wracół. Baba z dziećmi przydóm na lotnisko, taksówkóm do wsi wjedzie, w niedziele do kościoła na sume pudzie i... kie nie ruci dularem na tace! Jaz ludzie jęknom. Kie ze wsi wyjydzdoł, za nic go mieli. A teroz? Teroz ón im pokoze! Pytóm go: „No to, po co jesce tu siedzisz?” A ón prawi: „Jesce trosecke, kieby jesce na auto synowi zarobić, kieby jesce córce na chałupie, bo sie wydaje. Jak sie pokoząć, to sie pokoząć!” I tu jest tyn próg. Pycha to cy honor? A cas leci. A ón, co se pomysli, to jesce zostaje. Nie przeskocysz tego proggu, co go w dusy mos.

Honor kostuje piniądze, ale...

Był w Długopolu wójt, co wse powtorzoł: „Honor kostuje piniądze, ale wto mo honor, to dla niego piniądź to jest – za przeprosieniem – g....!” I to go tyz przewiedło. Chłop był honorowy, to syćkim

stawioł. I tak sie stało, ze przepiyl swój majątek i jesce kawołek gminnego. Byłby z tego kłopot, kieby go było auto nie przejechało i nie był umar. Ale pogrzeb to mioł! Z całego powiatu zjechali sie znajómi, a po cęści sami pijocy. Nifto nie potrafi tak płakać, jako pijok za pijokiy. Coz powiys? Moze w tym jego honorze tyz była jako myśl, bo chłop widziół, ze inacej sie do nieba nie dostanie ino bez wstawienictwo inksych? Przecie Pón Jezus nie będzie fciół być gorszy jako ci pogrzebny i tyz za dusóm jego zapłace, a jak święty Pieter przy bramie niebieskiej przyspi, to go do nieba wpusci. Ne jakozby nie wpuscił, przecie dło Pana Jezusa to zodyn honor honorowego chłopą w piekle trzymać.

Tak ze jo uwazujym, ze ani tyn głód, ani te przepukliny, ani te ślepe kiski i jelita grube nie sóm takóm bydóm jak to, ze nie umies pomyśleć. Wiys, jako śpiewajóm:

*Kiebyś se był nie wymyśloł, byłbyś dostoł,
coś pomyśloł, ej śtaridóm, śtaridóm. A za
twoje wymyślanie, to ci sie nic nie dostanie,
z tóm dziwecynóm Jadwigóm.*

I to tycy sie tyz dyktatury proletariatuwej. Wymyślała, a nie pomyślała. Wymyślyła, ze trza bogatym wziąć, a biydnym dać. Ale nie pomyślała, ze braknie. Pokiela mioł wto pozyczać, jakosi było. Ale i to sie skóńczyło. I stało sie, jak tymu z tóm Jadwigóm.

Jedyn pomysloł i drugi pomysloł. Wto pomysloł lepiej?

Jakosi w lecie po powodzi nad Dunajcem nakładali na wóz piosek Jasiek i Józek. Oba sóm juz na rencie. Jasiek robiyl w zarządzie dróg, jeździyl koparkóm, walcem, w zimie odgarnioł śnieg. Józek robiyl na pekaesie. Jasiek to jest tako, jak godajóm „złoto rąka” – z nicego zrobi cos. A Józek jest taki zwyczajny. Ale coby mu dali jakóm lepsóm robote, to sie wpiśoł do partyi. Nei dobrze, bo go zrobili brygadierem. Awansował na przewodnióm siyle w brygadzie. Powiys, ze mały awans, ale zawse jakisi piniądź z stego był. Teroz oba sóm na rencie. I przy tyj furze piosku Józek godo do Jaśka: „Tobie to dobrze, bo se mos traktor, ciężarówce, malucha”. No bo Jasiek jakosi tak śpekulowoł, coby nie ino państwowe odbębnić, ale i przy okazji jakóm takóm fuchóm prywatnemu usłużyć- no i co se mo, to se mo, i nifto mu tego nie zabiere. A Jasiek mu prosto z mostu. „No to trza było - k.... - kraść - , a nie wierzyć w tóm ideologie”.

Zaś co sie tycy nieboscka Ojca, co za krótkóm truchle na umartego zrobil, to ón

tyz przecie pomysloł. I kie wydedukowoł, ze inksego wyjście nima, to od razu wziół piylkę i nogi umartymu na miare urnón. No bo kie w myśleniu dojdiesz do tego, co konieczne, to juz musis tak robić, jak jest konieczne, ino mi nie pises, cy tyn umarty był odzioty w góralskie cy w ceperskie odziynie. Pewnie – tak se myślým – ze w ceperskie, bo do góralskiej nogawicy nogi by nie wlażyły. Mieli chłopcy szczęście.

Jednak uwazujym, ze nowiękso biyda z głupoty. Choć to na pocątku głupota wse przyjemniejszo, ale pote to juz telo cięży, ze jej nie uniesies. Z Panym Bogiem!

Jegomość Józek

„Wieści ze Słuchanicy” (1997), Cykl felietonów - pisane gwarą listy, które wymieniali między sobą poetka Wanda Czubernatowa i ks. Józef Tischner

Syćkiego po krapce...

CLIFTON, NEW JERSEY

Bardzo udany – dzięki przygotowanym przez organizatorów licznym atrakcjom – był **Góralski Piknik Stowarzyszenia Podhalan w New Jersey**, który już po raz ósmy odbył się 4 sierpnia w ogrodach Clifton Masonic Lodge. Dopisała pogoda. Dopisali goście, m.in. przyjechali z Chicago specjalnie na Piknik wiceprezes Zarządu Głównego Związku Podhalan w Północnej Ameryce, Stanisław Sarna z żoną Barbarą. Były tańce góralskie wykonane przez miejscowych górali którym pięknie przygrywała kapela góralska. Na specjalne zaproszenie wystąpił też świetny zespół ZOR, prezentując muzykę, śpiew i tańce górali spiskich. Wspólna zabawa trwała do późnego wieczora. Gratulacje dla Komitetu z Panią Prezes Małgorzatą Stopką na czele.

N.B. Uroczystości rozpoczęły się mszą św. z oprawą góralską w intencji żyjących jak i za zmarłych członków Stowarzyszenia.

jgk

Upominek dla Janiny Kedroń: prawdziwy oscypek robiony w bacówce Braci Sarnów w okolicach Chicago.